Hallituksen esitys HE 105/2021 vp laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta; Finnairin lausunto

Finnair kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä tartuntatautilain ja väliaikaisesta muuttamisesta. Finnair pitää keskeisenä pyrkimystä luoda pikaisesti selvät säännöt terveysturvalliseksi matkustamiseksi Suomeen. Finnairilla on ollut mahdollisuus lausua esityksestä sen valmistelun aikaisemmissa vaiheissa. Esitys on muuttunut virkamiesesityksestä parempaan suuntaan, mutta se on edelleen keskeisiltä ehdotuksiltaan aiemman virkamiesesityksen mukainen eikä näiltä osin ota riittävästi huomioon lausuntokierroksella annettua palautetta. Näin erityisesti toimien välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden osalta. Se jättää myös osin huomioimatta maan johtavan terveysviranomaisen, Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitoksen (THL) aiempaan virkamiesesitykseen antaman lausunnon keskeisimmät huomiot.

Esityksen selvästi oikeasuuntaisimmat muutokset aikaisempaan virkamiesesityksen verrattuna koskevat ikärajan nostoa koskemaan vuonna 2005 ja sitä vanhempia matkustajia, voimassaolon rajaaminen vuoden loppuun saakka ja mahdollisten lisätestien edellyttämisen rajaaminen ajallisesti 15.10.2021 saakka. Tätäkin takarajaa olisi mahdollista lyhentää epidemiologisen tilanteen näkökulmasta esimerkiksi elokuun loppuun.

Esityksen keskeisin ongelma edelleen on, että se ei perustu riskiperusteisuuteen, vaan koskee kategorisesti kaikkia matkustajia riippumatta lähtömaan tai -alueen epidemiologisesta tilanteesta ja rokotekattavuudesta. COVID-19 tartunnan aiheuttama riski on rokotekattavuuden edetessä perustavanlaatuisesti erilainen syksyn 2020 tilanteeseen verrattuna. Kategorisille rajoituksille ole enää minkäänlaisia perusteita hallituksen hybridistrategian ydintavoitteiden saavuttamisen, hyvän rokotekattavuuden ja rokotteiden tuoman suojan näkökulmasta. Hybridistrategian tavoitteisiin ei tiettävästi ole missään vaiheessa kuulunut viruksen poistaminen Suomesta.

Ehdotus ei avaa vapaata matkustamista, vaan päinvastoin jopa tiukentaa nykytilaa, jonka mukaan maahan pääsee vapaasti maasta, jonka ilmaantuvuusluku on enintään 25/100000/14. Suomen on avauduttava muun Euroopan tahdissa. Muu olisi tuhoisaa taloudelle, työllisyydelle ja maan saavutettavuudelle. Hallituksen tuleekin erikseen varmistaa, että Suomessa myös lain voimassaoloaikana tullaan soveltamaan riskiperusteisuutta ja turvaamaan vapaa maahan saapumisen ns. vihreän kategorian maista. Riskiperusteisuuden osalta Suomen tulee myös siirtyä pikaisesti yleiseurooppalaiselle linjalle, komission ja neuvoston suositusten mukaan, ja avata vapaa matkustus maista ja alueilta, joiden ilmaantumisluku on korkeintaan 50/100 000/14, nykyisen ilmaantumisluvun 25 sijaan.

Finnairin näkemyksen mukaan esityksen kategorisuus herättää edelleen vakavan huolen siitä, ettei se täytä perustuslain perusoikeuksiin puuttumisen edellyttämää toimien oikeasuhtaisuutta ja välttämättömyyttä.

Riskiperusteisuus ja ilmaantuvuusluku

Todistusten ja ennakkotestien hankkiminen vie matkustajilta ja heidän perheiltään paljon aikaa ja aiheuttaa lisäkustannuksia. Finnairin näkemyksen mukaan vaatimusten osalta tulisi soveltaa vähimmän haitan periaatetta. EU:n suositusten sekä myös Euroopan tautienehkäisy- ja -valvontakeskuksen (ECDC) ohjeistuksen mukaan rajoitustoimet tulisi kohdentaa erityisesti sellaisilta alueilta saapuviin missä on havaittu runsaasti muuntoviruksia, tai missä taudin ilmaantuvuus on korkea.

EU:n neuvoston – ja Suomen – 14.6.2021 antaman vapaata liikkuvuutta koskevia rajoituksia muuttavan suosituksen (2021/961) mukaan esim. henkilöihin ei tulisi kohdistaa mitään rajoituksia, jos hän saapuu EU-maasta, jonka ilmaantuvuusluku on aikaisemman 25 sijaan enintään 50/100000/14 tai 75 (positiivisten testien osuuden mukaan). Rajoituksia voitaisiin asettaa korkeamman ilmaantuvuusluvun ja kohonneen positiivisten testien osuuden mukaan. Lisäksi neuvosto on hyväksynyt 20.5. uusitun suosituksen matkustamisesta kolmansista maista (2021/816), jonka mukaan sellaisista kolmansista maista, joiden ilmaantuvuusluku on enintään 75/100000/14 tulee voida matkustaa EU:hun ilman mitään terveysturvallisuuteen liittyviä rajoitteita.

Suomen käytäntöjen saattaminen EU:n ohjeistuksen mukaiseksi toisi matkustusrajoituksia koskevaan kokonaisuuteen riskiperusteisuutta ja oikeasuhtaisuutta sekä veisi painetta testauksesta maahan saavuttaessa.

Lainsäädännön riskiperusteisuus mahdollistaisi rajoitusten oikeasuhtaisuuden lisäksi laadukkaan ja täsmällisen varautumisen mahdollisuus vaarallisiin muuntoviruksiin. EU:n luoma ns. hätäjarrumekanismi ECDC:n määrittelemien vaarallisten varianttivirusten varalle, mikä mahdollistaa tiukempien rajoitusten käyttöönoton tarvittaessa ja kohdennetusti.

Toinen testi ja rokotteiden määrä

Esityksen 16 d §:n mukaan maahan saapuvalla vuoden 2005 jälkeen syntyneellä, jolla on negatiivinen ennakkotestitodistus, tulee mennä toiseen testiin aikaisintaan 72 tuntia maahan saapumisen jälkeen. Finnair ei edelleenkään näe toiselle testille perusteita hallituksen hybridistrategian tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta, eikä etenkään saavuttaessa Suomeen alhaisen ilmaantuvuusluvun ja/tai hyvän rokotekattavuuden maasta tai alueelta. Myöskään muissa EU-maissa ei yleisesti enää edellytetä toista testiä ennakkotestin lisäksi. Toinen testi on myös EU:n digitaalista covid-19 todistusta koskevan asetuksen (EU 2021/953) tarkoituksen ja hengen vastainen.

Finnair pitää erikoisena sitä, että THL:n aikaisempaan virkamiesesitykseen antamaa lausuntoa ei ole perusteluissa huomioitu. Sosiaali- ja terveysministeriön esityksiä ja linjauksia on johdonmukaisesti perusteltu nimenomaan terveysviranomaisten ja -asiantuntijoiden näkemyksillä. Aikaisemmassa virkamiesesityksessä THL kritisoi sitä, että esityksessä ei oltu riittävästi huomioitu Suomen oman väestön rokotekattavuuden kasvua. Sama ongelma koskee nyt käsillä olevaa esitystä.

Esityksen perustelujen 2.4. kappaleessa perustellaan testauksen tarvetta rajat ylittävässä liikenteessä. Testauksen, ennakkotestauksen ja jatkotartuntojen välisiä suhteita arvioidaan ilman minkäänlaista analyysiä rokotekattavuuden voimakkaasta kasvusta. Lain tullessa voimaan Suomessa on jo saavutettu ensimmäisen rokotteen osalta yli 70% rokotekattavuus, joka lisääntyy jatkuvasti myös toisen rokotteen osalta. Kuten THL aiemmassa lausunnossaan toteaa: *”ennakkotestin riskin vähentämispotentiaali lienee selvästi korkeampi kuin pelkkä laskennallinen arvio*”. THL kritisoi myös sitä, että esityksestä ei käy ilmi miten ja mihin verrattuna suhteellinen riski kussakin arviossa vähenee.

Perusteluissa vedotaan myös THL:n ja ulkoministeriöön ja todetaan, että myös nämä suosittelevat välttämään tarpeetonta matkustamista. Tämäkään ei enää pidä paikkaansa, vaan THL ja ulkoministeriö päivittivät torstaina 17.6. EU/Schengen-maihin kohdistuvaa matkustusta koskevan suosituksensa ”suositellaan erityistä varovaisuutta” -tasolle.

Esityksen perusteluissa viitataan THL:n 10.6. päivittämiin ohjeisiin, joita sovelletaan tällä hetkellä. Esityksen osalta on kuitenkin oleellista huomioida se, että kyseiset THL:n ohjeet ovat terveysviranomaisen ohje sillä hetkellä, eikä niitä tule käsitellä kannanottona lakiesitykseen.

Esityksen 16 a §:n mukaan maahan tulevalta edellytetään, että hän on saanut koko rokotussarjan (so. yleisesti ottaen kaksi rokotetta). Rajoittamaton maahanpääsy rokotteilla on luonnollisesti asia, jota Finnair kannattaa. Finnair kuitenkin ihmettelee sitä, että hallituksen lakiesityksessä ei ole mitenkään huomioitu THL:n antamaa virkamiesesitystä koskevaa lausuntoa yhden rokotteen riittävyyden osalta. THL ilmaisee lausunnossaan hyvin selvästi seuraavaa:

> *” Ehdotuksessa ei kuitenkaan riittävästi huomioida Suomen oman väestön rokotuskattavuuden kasvua, joka erityisesti iäkkäiden ja lääketieteellisten riskiryhmien keskuudessa mahdollistaa terveysturvallisuustoimien lieventämisen esimerkiksi siten, että* ***myös osittaisen rokotussarjan saaneiden matkustajien kohdalla voitaisiin luopua testauksista, ilman, että terveysturvallisuus oleellisesti heikkenisi.”***

Suomen rokotestrategiaan tukeutuen olisi johdonmukaista, että maahantulon yhteydessä edellytettävälle rokotustodistukselle riittäisi kriteeriksi yksi rokotus. Yhden rokotteen hyväksyminen veisi myös painetta testauksesta maahan saavuttaessa ja asettaisi suomalaisten yhdenvertaisempaan asemaan muiden EU-kansalaisten kanssa.

Esitys tosiasiallisesti vielä esittää, että yhden rokotteen todistuksella matkustavilta *edellytetään kahta lisätestiä.* Esityksen 16 b §:ssä todetaan, että ilman 16 a §:ssä mainittuja todistuksia matkustavalta edellytetään osallistumista testaukseen maahan saavuttaessa, tai 24 tunnin sisään. Samoin tulee osallistua myös toiseen testiin 72-120 tunnin kuluttua. Esitys on täydellisessä ristiriidassa EU-linjan ja THL:n lausunnon kanssa, eikä sille ole minkäänlaisia lääketieteellisiä perusteita.

Lisäksi yhteen testiin liittyen esityksen perusteluissa todetaan THL:n käytäntönä, että se rinnastaa täyden rokotesarjan saaneeseen henkilöön henkilön, jolla on todistus sairastetusta covid-taudista ja hän on lisäksi saanut vähintään yhden rokotuksen (s. 21). Finnairin näkemyksen mukaan tämä vaihtoehto tulisi ehdottomasti lisätä maahantuloa helpottavana mahdollisuutena esityksen 16 a §:ään.

Lähikontaktien välttäminen

Tällä hetkellä lähes kaikki Schengen-maat eivät enää edellytä karanteenia, jos matkustajalla on negatiivinen ennakkotestitodistus, ellei kyse ole vaaralliseksi luokitellun muuntoviruksen torjumisesta poikkeuksellisen korkean ilmaantumisluvun maasta matkustettaessa (esim. Brasiliasta ja Intiasta tulevat matkustajat).

Lakiesityksen pykäläluonnoksissa ei edellytetä maahan saapuvalta omaehtoista karanteenia eikä lähikontaktien välttämistä. Muotoilu on tervetullut, sillä karanteenista luopuminen – yhteiseurooppalaisen linjan mukaisesti - on välttämätöntä Suomeen kohdistuvan matkustamisen avaamiseksi. Lääkärin määräyksestä voidaan maahan tuleva asettaa riskiperusteisesti karanteeniin nyt jo voimassa olevan tartuntatautilain nojalla.

Samalla esityksen perusteluissa kuitenkin pidetään lähikontaktien välttämistä tarpeellisena toista testiä koskevaan negatiiviseen tulokseen saakka ja todetaan 16 e §:ää koskevan terveysneuvonnan sisältävän ohjeistuksen lähikontaktien välttämiseen., mikä helposti tulkitaan omaehtoiseksi karanteeniksi.

Lain muutoksilla pyritään luomaan läpinäkyvä, tasapainoinen ja oikeasuhtainen kokonaisuus Suomeen suuntautuvan terveysturvallisen matkustamisen edellytyksistä. Finnair ei pidä asianmukaisena, että lainsäädännön yhteyteen luotaisiin rinnakkainen viranomaisten suosituksiin perustuva säännöstö, jolla pyritään asettamaan rajoituksia yli sen, mitä laissa edellytetään. ***Perusteluissa ei myöskään tulisi edellyttää sellaista, mistä ei ole säädetty laissa.***

Lisätietoja: Anna Sotaniemi, yhteiskuntasuhdepäällikkö,
anna.sotaniemi@finnair.com, 040-661 0903